

รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม:
กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) จังหวัดฉะเชิงเทรา

สมพักร์ สันติพงศ์ศักดิ์

คุชณินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กรกฎาคม 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์และคณะกรรมการสอบคุณิพนธ์ ได้พิจารณา
คุณิพนธ์ของ สมพักร์ สันติพงศ์ศักดิ์ ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข)

คณะกรรมการสอบคุณิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่ง เจริญจิต)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ งามกนก)

คณะศึกษาศาสตร์อนุมัติให้รับคุณิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี แย้มกสิกร)

วันที่ 25 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2556

ประกาศคุณูปการ

คุณูปการนี้ สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี ดร.สุชุม มูลเมือง ดร.พิศนีย์ นุ่นเกลี้ยง ดร.กวิทร์เกียรติ นนธ์พละ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 1 และ นางสาวณัฐนันท์ สุวรรณเจริญ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และสนับสนุนให้กำลังใจเป็นอย่างดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ อเนกสุข ที่ได้กรุณาเป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจในการดำเนินงานวิจัยและขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาการบริหารการศึกษาที่ได้ให้ความรู้ แนวคิด ตลอดจนให้คำแนะนำจนคุณูปการฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ถูกต้อง

ขอขอบพระคุณ นางทิพย์วรรณ แจ่มไพบูลย์ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจะเข้เขต 1 และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวดี ไรจน์ไพศาลกิจ ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นวิทยากรให้ความรู้ในการจัดอบรมความรู้

ขอขอบพระคุณผู้ร่วมวิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำคุณูปการครั้งนี้ ขอขอบพระคุณนายพรชัย ประเสริฐสรค์ ผู้บริหารโรงเรียนวัดชนะสงคราม คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้แทนชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลคลองนครเนื่องเขต ที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยเชิงปฏิบัติการและให้ข้อมูลในการทำคุณูปการครั้งนี้

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และครอบครัว ญาติพี่น้องทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้วยดีตลอดมา ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นนิสิตปริญญาเอก สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพาทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ จนคุณูปการฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี

สมพักร์ สันติพงศ์ศักดิ์

52810023: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา; กศ.ด. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: รูปแบบ/ สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้/ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/

โรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล)/ จังหวัดฉะเชิงเทรา

สมพักร์ สันติพงศ์ศักดิ์: รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) จังหวัดฉะเชิงเทรา (A MODEL OF SCHOOL LEARNING RESOURCES DEVELOPMENT BY USING PARTICIPATORY ACTION RESEARCH: A CASE STUDY OF WATCHANASONGSAN SCHOOL, CHACHEONGSAO PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมคดียุติพันธุ์: เจริญวิทย์ สมพงษ์ธรรม, ค.ด., สมโภชน์ อเนกสุข, กศ.ด. 279 หน้า. ปี 2556.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดชนะสงคราม เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จำนวน 2 รอบ ตามแนวคิดของ เคมมิส และแม็คแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggar, 1988) และสุภางค์ จันทวานิช (2531) กระบวนการวิจัยมี 5 ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการวิจัย 2) ระยะการวิเคราะห์สถานการณ์ 3) ระยะวางแผน 4) ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ 5) ระยะการการสังเกต และการสะท้อนกลับ พื้นที่ที่ศึกษาได้แก่ โรงเรียน วัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติการได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ คู่มือการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนและการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการสรุปเชิงอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ได้แก่ 1) สร้างทีมงานทางวิชาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 2) ร่วมคิดร่วมจัดทำแผนกลยุทธ์ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ 3) ร่วมปฏิบัติ: ทีมกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4) ร่วมประเมินและพัฒนา 5) ร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่องสู่สภาพอนาคต ประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น มีแหล่งการเรียนรู้สำหรับนักเรียนศึกษาค้นคว้า ดังนี้ ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องสมุด ห้องอาเซียน ห้องดนตรีนาฏศิลป์ สวนสมุนไพร โรงเรือนเพาะเห็ด และโรงเรือนเลี้ยงไก่ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

52810023: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; Ed.D.

(EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: A MODE/ SCHOOL LEARNING RESOURCES DEVELOPMENT
PARTICIPATORY ACTION RESEARCH/ WATCHANASONGSAN
SCHOOL, CHACHEONGSAO PROVINCE

SOMPAK SANTIPONGSAK: A MODEL OF SCHOOL LEARNING
RESOURCES DEVELOPMENT BY USING PARTICIPATORY ACTION RESEARCH: A
CASE STUDY OF WATCHANASONGSAN SCHOOL, CHACHEONGSAO PROVINCE.
ADVISORY COMMITTEE: CHAROENWIT SOMPONGTHAM, Ph.D., SOMPOCH
ANEGASUKHA, Ed.D. 279 P. 2013.

The purposes of the study were to; develop a model for learning resource development, a participatory case study of Watchanasongsan school and to assess the effectiveness of the model for the learning resource development. The research technique used in the study was Kemmis and McTaggart Participatory Action Research (PAR). The research process composed of 5 phases, they were; Phase 1; Pre-research, Phase 2; Situation analysis, Phase 3; Planning, Phase 4; Implementation and Phase 5; Observation and reflection. The setting for the study was at Watchanasongsan. There were 41 participants, consisted of 1 school director, 15 teachers, 3 school board committees at basic education level, 10 parents, 2 guardians, and 10 students. The tools for data collection were focus group and workshop. The data analysis was done through content analysis and deductive summary.

The results were that the model for learning resource development consisted of five processes they were; 1) Developing of academic learning resource team, 2) Participating in developing strategic plan, 3) Participating in practice (teaching the subjects) 4) Participating in evaluation and development, and 5) Participating continually development in to the future. As the results, the following learning resources were available; science laboratory, computer laboratory, language laboratory, library, ASEAN room, music and folk dance room, herb garden, mushroom nursery, and chicken nursery. These affect students' learning quality.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
คำถามของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
นโยบายการพัฒนาศาสนศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้.....	17
หลักการแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศาสนศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้.....	20
สภาพปัจจุบันและปัญหาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดชนะสงคราม	57
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม	62
การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	63
กระบวนการพลังสร้างสรรค์.....	79
รูปแบบและการพัฒนารูปแบบ	82
เทคนิคการสนทนากลุ่ม	89
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	90
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	96
ระยะการเตรียมการวิจัย.....	96
ระยะการวิเคราะห์สถานการณ์.....	100

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ระยะการวางแผน	105
ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ	107
ระยะการสังเกต และการสะท้อนผล	107
การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้	114
การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้	114
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	156
สรุปผลการวิจัย	156
อภิปรายผล	157
ข้อเสนอแนะ	165
บรรณานุกรม	167
ภาคผนวก.....	178
ภาคผนวก ก	179
ภาคผนวก ข	181
ภาคผนวก ค	187
ภาคผนวก ง	245
ภาคผนวก จ.....	254
ภาคผนวก ฉ	263
ประวัติย่อของผู้วิจัย	279

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ความคิดรวบยอด A-I-C.....	81
2 ปฏิทินดำเนินการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล)	105
3 ปฏิทินการปฏิบัติโครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) รอบที่ 2	112
4 สภาพและความต้องการการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา	119
5 ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งการเรียนรู้ ของโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล)	123
6 กลยุทธ์การพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้	124
7 แผนปฏิบัติการ โครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน	126
8 ผลการสังเกตและการสะท้อนผล.....	130
9 แผนปฏิบัติการ โครงการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน	136
10 ระยะเวลาสังเกต และการสะท้อนผล รอบที่ 2	140
11 สภาพการจัดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนวัดชนะสงคราม (อนันตชัยประชานุกุล) อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา รอบที่ 2	142
12 ผลกระทบการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ของโรงเรียน.....	148

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แนวคิดและขั้นตอนในการวิจัย.....	8
2 โครงสร้างแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน.....	34
3 ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน	35
4 กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรเพื่อส่งเสริมการจัดและการใช้แหล่งการเรียนรู้.....	36
5 กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน.....	37
6 เครือข่ายกระบวนการจัดการชุมชน	66
7 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	70
8 เกลียวปฏิสัมพันธ์	71
9 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัย ชาวบ้าน และชุมชนสำหรับวิจัย 3 รูปแบบ.....	73
10 ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้าน นักวิจัย นักพัฒนาหรือองค์กรก่อนและหลังการทำวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	75
11 ขั้นตอนการวิจัยการพัฒนารูปแบบ ร่างรูปแบบจากการวิเคราะห์เอกสารและการศึกษา จากสภาพจริง.....	88
12 โครงสร้างการบริหาร โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	103
13 โครงสร้างการบริหาร โครงการพัฒนาแหล่งเรียนรู้.....	122
14 รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้.....	151